

Livet förr och nu

Hej!

Mitt namn är Kim Sjöberg och på min fritid driver jag bloggen www.oppetklassrum.se

Jag känner ett stort engagemang för undervisning och att hitta olika vägar till lärande. I detta material finner du olika lektioner och material kopplade till dessa. Du kan själv plocka valda delar så att de passar dina elever på bästa sätt.

Är du nyfiken på mer material så besök gärna www.oppetklassrum.se eller besök oss på Facebook och Instagram: [oppetklassrum.se](https://www.instagram.com/oppetklassrum.se)

I min bok **Skrivligheter** via Studentlitteratur så hittar du metoder och modeller för elevers skrivande samt gemensamma skrivupplevelser med lektionsplaneringar, förberedda genomgångar och redigerbara kopieringsunderlag. Jag föreläser även i Studentlitteraturs regi så passa på att boka mig för mer inspiration!

Lycka till!
/Kim Sjöberg
kim@oppetklassrum.se

*”Skapande arbete och lek är väsentliga delar i det aktiva lärandet.
Särskilt under de tidiga skolåren har leken stor betydelse för att
eleverna ska tillägna sig kunskaper.”*

Lgr11

Användarvillkor

Varmt välkommen att inspireras och ta del av material!

- Du får dela tips om materialet men måste ange mig eller [oppetklassrum.se](http://www.oppetklassrum.se) som upphovsman.
- Materialet som fil får inte delas på någon annan sida.
- Inspireras gärna men du får inte bearbeta eller på något sätt ändra materialet.
- Syfte, innehåll och upplägg/struktur får inte på något sätt kopieras i eget skapat material.
- Bilderna får inte kopieras och användas utan mitt godkännande
- Du som köpare av materialet får inte dela det till någon annan. Köpet gäller enbart för dig.

Detta verk är licensierat under en Creative Commons Erkännande-
Icke-kommersiell-IngaBearbetningar 4.0 Internationell Licens.

Avtalet i sin helhet finner du på www.oppetklassrum.se

Mål

Arbetsområde – livet förr och nu

Läroplanen

<i>Att leva tillsammans</i> Skildringar av livet förr och nu i barnlitteratur, sånger och filmer, till exempel skildringar av familjeliv och skola. Minnen berättade av människor som lever nu.	SO 1-3
<i>Att leva i närområdet</i> Hemortens historia. Vad närområdets platser, byggnader och vardagliga föremål kan berätta om barns, kvinnors och mäns levnadsvillkor under olika perioder.	SO 1-3
<i>Att undersöka verkligheten</i> Tidslinjer och tidsbegreppen dåtid, nutid och framtid.	SO 1-3
<i>Läsa och skriva</i> Strategier för att skriva olika typer av texter med anpassning till deras typiska uppbyggnad och språkliga drag. Skapande av texter där ord och bild samspelar.	SV 1-3
<i>Tala, lyssna och samtala</i> Att lyssna och återberätta i olika samtalssituationer	SV 1-3
Berättande texter och sakprosatexter några skönlitterära barnboksförfattare och illustratörer	SV 1-3

Till pedagogen

Använd texterna så som passar din elevgrupp bäst. Kanske högläsa texterna för våra yngsta elever och diskutera innehållet. För de elever som nyligen lärt sig läsa så kan man med fördel dela upp texterna så de enbart läser och bearbetar den del i taget. Eller dela upp eleverna där de läser ett stycke per grupp och sedan återberättar för varandra. Det finns även förkortade texter för de elever som behöver. Efter varje område finns en sexfältare där eleverna med hjälp av nyckelord kan sammanfatta vad de lärt sig för att sedan ha som stöd när de skriver en egen text. Denna text kan skrivas enskilt eller i par. I detta material hittar du del information och inspiration till dig som pedagog men även material som du kan dela ut till dina elever. Du kan med fördel samla valda delar så som elevernas texter, deras illustrationer, fotografier från deras arbete och mallar som de fyllt. Låt varje elev skapa en bok om livet förr. Ta gärna del av filmer och barnböcker som skildrar hur det var förr. Titta, läsa och gör jämförelser.

Under rubriken temadag har jag samlat mina bästa tips för att på skolan, i årskursen eller i klassen kunna återskapa en skoldag så som förr. Jag minns själv detta med glädje sedan jag var elev på lågstadiet. Om ni inte finner det möjligt att ha en hel temadag så plocka gärna utvalda delar och gör tillsammans med eleverna.

Fotografierna i materialet är privata, från mina nära och kära som valt att dela med sig till dina elever för att visa hur det kunde se ut förr. Tack till Inger, Göran och Ann-Christine.

Innehållsförteckning

- Livet förr
- Skolan
- Aktiviteter förr
- Kläder förr
- 1930-1950-talet
- Berättade minnen
- Hemortens historia
- Min tidslinje
- Elsa Beskow
- Astrid Lindgren
- Barnbokskaraktär
- Temadag

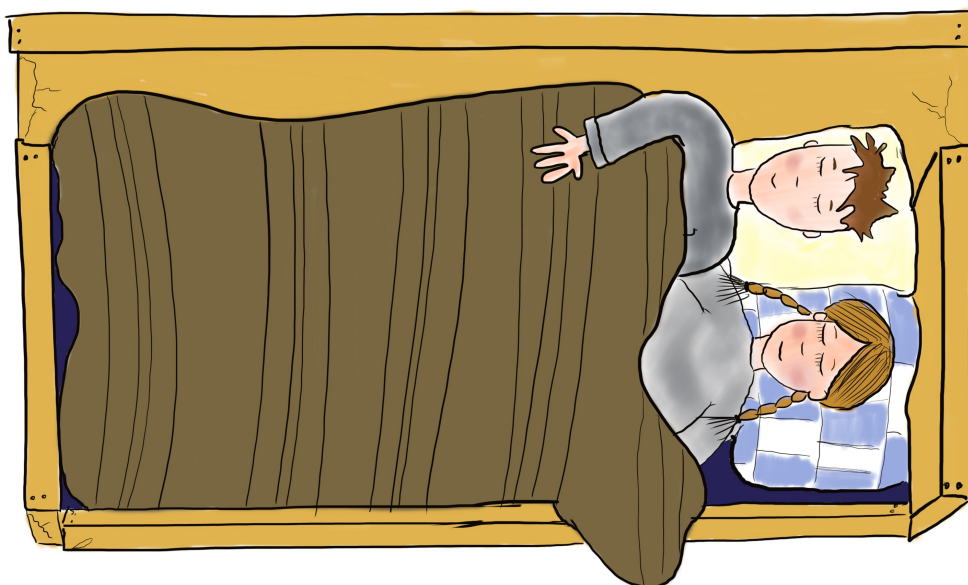
Livet förr

I början av 1900-talet bodde de flesta barn på landet. Det var stor skillnad mellan fattiga och rika familjer. Flera barn bodde i fosterhem eftersom deras föräldrar inte kunde ta hand om dem. Barnen från de fattiga hemmen fick börja arbeta tidigt för att hjälpa till med att tjäna pengar. Några arbetade med familjen i lantbruket där de tog hand om djuren och odling men också att passa sina syskon. De som bodde på landet kunde sälja vad de odlat och djur som de fött upp. Andra arbetade i fabriker. Många barn missade skolan eftersom de var tvungna att hjälpa till att arbeta.

Husen var små men familjerna var ofta stora. Ofta bodde flera personer i samma rum, dels för att det var trångt men också för att hålla värme. Oftast fanns det en öppen spis i husen som man eldade i för att få värme. Ibland brann inte spisen hela natten så på morgonen var det kallt när man vaknade. Det fanns inga lampor så man stöpte ljus själv. Om man hade råd kunde man köpa fotogen att hålla i lyktor så de gav ljus.

Det var inte endast familjen med föräldrar och barn som bodde tillsammans. Även farmor, farfar, faster eller farbror med deras barn delade boende. Det var vanligt med dragsoffor. En soffä i trä som man kunde fälla ut och sova flera personer i. Ibland räckte inte sofforna eller sängarna så man bäddade på golven. På landet bodde inte bara familjen utan även drängar och pigor. Drängarna och pigorna arbetade långa dagar på gården. Deras lön var liten men de fick rum och kläder. Det fanns inget vatten inomhus, man hämtade vatten från en brunn utomhus. Det fanns inte heller toalett inomhus, det var inte ovanligt att man hade en potta inomhus och ett dass utomhus.

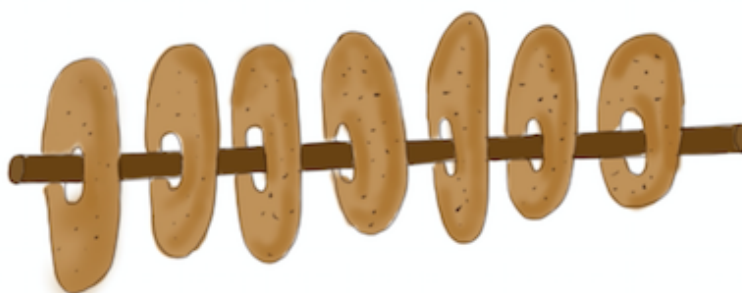

I stan bodde också stora familjer. Det var trånga boende med dass utomhus. De flesta hade bara ett rum att dela med hela familjen. Många familjemedlemmar delade säng och det var sällan lugn och ro. Föräldrarna arbetade ofta i fabrik. Barnen hjälptes åt att ta hand om varandra när föräldrarna arbetade. Lönen var ofta dålig och räckte inte alltid. De som hade mer pengar kunde ha hjälp av en barnjungfru som passade barnen. Många barn bodde i fosterhem eftersom deras föräldrar inte hade råd att ta hand om dem. I lägenheterna fanns kakelugn med vedspis. Där fick man värme och kunde laga mat.

Det var vanligt med löss och råttor förr. Det fanns klädlöss och vägglöss men också löss i håret. För att få bort lössen i håret använde man sabadillättika som man smorde in håret och huvudet med. Sen tvättade man håret och kammade med en finkam.

Det var vanligt att äta bröd, smör, salt sill, gröt, välling och soppa. Det var inte vanligt med frukt eller grönsaker. På vintern var det svårt att äta sig mätt och många var hungriga. Godis var inte heller vanligt, de som hade råd kunde ibland köpa karameller på marknad. Man bakade mycket bröd förr. Runda bröd med hål i mitten, bröden hängdes upp i taket och fick torka – då höll dem längre

Min ordlista

livet förr

Skriv och förklara orden som du läst i texten om livet förr. När du skrivit dina förklaringar, sätt dig tillsammans med en kamrat – läs dina förklaringar i blandad ordning utan att säga själva ordet, låt kompiserna gissa vilket ord du förklarar.

fosterhem	
lantbruk	
odla	
dräng	
piga	
dass	
fotogen	

Jämförelser

livet förr

Välj tre saker från texten som du vill jämföra dåtid med nutid. Rita en bild i sista rutan med något från dina jämförelser.

Dåtid	Nutid

Min text om livet förr

Fyll i nyckelord som du tycker är viktiga från texten som du läst. Dessa ord använder du sedan när du skriver din text. Du kan skriva texten enskilt eller tillsammans med en kamrat. När du skrivit din text gör du en illustration till.

När (tidsperiod)	Viktigt att veta
Detta var extra intressant	Dessa ord ska jag förklara i min text
Denna jämförelse ska jag ha med	Så här tror jag att det kändes att leva förr

Skolan

Det var gratis att gå i folkskolan men alla barn gick inte i skolan från början eftersom de arbetade. År 1842 bestämdes det att alla barn i Sverige måste gå i skolan. Det kallas skolplikt och så är det även idag. Många barn slutade skolan tidigt för att arbeta.

De som hade råd betalade för att deras barn skulle gå i privata skolor. Barnen började skolan när de var sex år och slutade när de var fjorton. På landet var skolorna små och barn i olika åldrar gick i samma klass. I stan var skolorna större och det fick plats fler barn.

I skolan lärde sig barnen att läsa, skriva och räkna. Barnen gick i skolan måndag till lördag.

När läraren ringde med sin klocka ställde barnen upp på led. På morgonen bad barnen en morgonbön, läste ur bibeln och sjöng en psalm. Ibland fanns det inte papper att skriva på, då skrev barnen med en pinne i sand eller på små svarta tavlor. Till de svarta tavlorna använde man kriter att skriva med och hartass för att sudda den svarta tavlan. Om man skrev på papper använde man bläck.

Skolbänkarna satt inte ihop och hade en lucka där barnen kunde förvara sina böcker. Dessa skolbänkar kallades för pulpet.

Det var stränga regler i skolan, det var viktigt att vara lydig och lära sig. Lärarna var stränga och om man inte uppförde sig eller gjorde läxorna så kunde man få smäll på fingrarna eller stå i skamvrån. Det var tillåtet att aga barn. Det betyder att det var tillåtet att slå barn för att uppfostra dem. Aga förbjöds 1958.

I skolan serverades ingen skolmat. Barnen hade med sig mackor och mjölk som de kunde äta i kapprummet. Pojkarna hade ofta kort hår, det var vanligt med löss. Eftersom många familjer bodde trångt spreds lössen enkelt. Det kunde finnas lusfröknar i skolan som undersökte och kammade barnens hår. Det fanns även en vuxen som kallades flourtant. Hon gav barnen flour att skölja munnen med för att de inte skulle få hål i tänderna.

Min ordlista

skolan förr

Skriv och förklara orden som du läst i texten om livet förr. När du skrivit dina förklaringar, sätt dig tillsammans med en kamrat – läs dina förklaringar i blandad ordning utan att säga själva ordet, låt kompisen gissa vilket ord du förklarar.

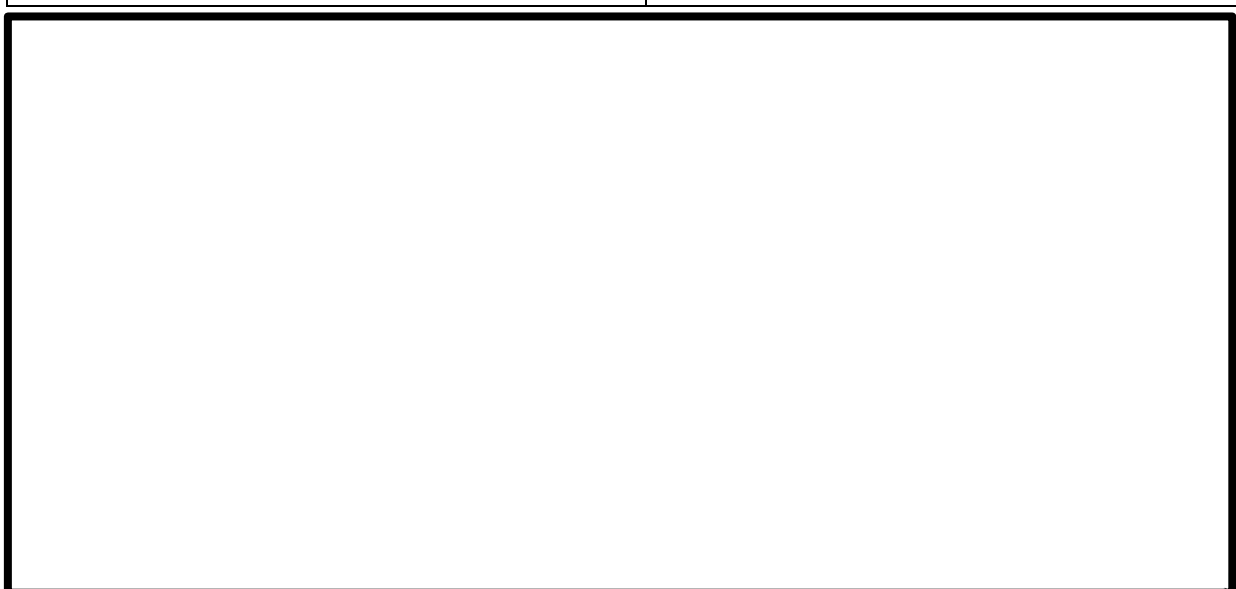
skolplikt	
psalm	
pulpet	
aga	
löss	

Jämförelser

skolan förr

Välj tre saker från texten som du vill jämföra dåtid med nutid. Rita en bild i sista rutan med något från dina jämförelser

Dåtid	Nutid

Min text om skolan förr

Fyll i nyckelord som du tycker är viktiga från texten som du läst. Dessa ord använder du sedan när du skriver din text. Du kan skriva texten enskilt eller tillsammans med en kamrat. När du skrivit din text gör du en illustration till.

När (tidsperiod)	Viktigt att veta
Detta var extra intressant	Dessa ord ska jag förklara i min text
Denna jämförelse ska jag ha med	Så här tror jag att det kändes att gå i skolan förr

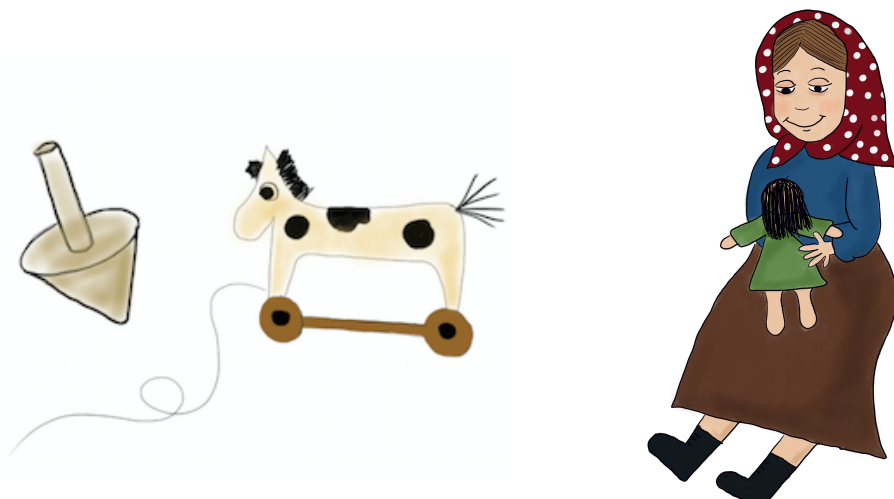
Aktiviteter förr

Även om barnen fick arbeta och hjälpa till mycket hemma så hade de tid att leka. De flesta barn hade få leksaker och fick därför göra egna leksaker. Pinnar, kottar och annat material från naturen kunde bli leksaksdjur, leksaksvapen eller annat roligt. Några barn byggde egna käpphästar som de sprang runt med. Barnen lekte katt och råtta, kurragömma och spelade boll med bollar som de gjort själv.

Träsnurran var en populär leksak, en leksak av trä som barnen tävlade med för att se vilken som snurrade längst. Kulor var också populärt, rika barn kunde köpa fina kulor medan de fattiga gjorde egna av lera. Järnband som fanns runt tunnor var roliga att leka med. Barnen rullade banden med hjälp av en pinne. Flickorna bytte gärna bokmärken med varandra. Hopprep var en annan rolig leksak, om man inte hade råd att köpa hopprep kunde man göra eget av gamla kläder som man snurrade.

Senare gjorde barnen egna dockor av papper, pappersdockor. Man kunde rita egna eller klippa ut från tidningar. Några barn byggde egna små dockhus av gamla sockerlådor och möblerade med saker från naturen och tändsticksaskar.

På 50-talet blev det ganska vanligt att eleverna fick planera och genomföra en rolig timme i veckan. Detta gjordes både i folkskolor och läroverk. Eleverna planerade och genomförde sånger, lekar eller teater.

Min ordlista

aktiviteter förr

Skriv och förklara orden som du läst i texten om livet förr. När du skrivit dina förklaringar, sätt dig tillsammans med en kamrat – läs dina förklaringar i blandad ordning utan att säga själva ordet, låt kompiserna gissa vilket ord du förklarar.

käpphäst	
träsnurra	
järnband	
bokmärke	
Klassens timme	

Jämförelser

aktiviteter för

Välj tre saker från texten som du vill jämföra dåtid med nutid. Rita en bild i sista rutan med något från dina jämförelser

Dåtid	Nutid

--

Min text om aktiviteter förr

Fyll i nyckelord som du tycker är viktiga från texten som du läst. Dessa ord använder du sedan när du skriver din text. Du kan skriva texten enskilt eller tillsammans med en kamrat. När du skrivit din text gör du en illustration till.

När (tidsperiod)	Viktigt att veta
Detta var extra intressant	Dessa ord ska jag förklara i min text
Denna jämförelse ska jag ha med	Så här tror jag att det kändes att gå i skolan förr

Kläder förr

I början kunde kläderna vara gjorda av ull. Man klippte fåren och sedan kardade man ull för att spinna till garn. Av garnet kunde man väva tyg. Garnet gick att färga med mossa och bark eller om man hade råd kunde man köpa färg från handelsboden. Tygen använde man för att sy handdukar, kläder och lakan och av garnet kunde man sticka mössor, sockar och varma tröjor. I vissa hem använde man säckväv som mattor och i andra gjorde man trasmattor av tyg. Tvätten tvättade man i en sjö eller i vatten från en brunn.

Senare började man att sy kläder och tvätta dem i järngrytor där man eldade under för att få kokande vatten.

Vintern var en svår tid. Ibland kunde de fattiga barnen inte gå ut eftersom de inte hade varma kläder eller skor. Detta gjorde att många barn missade skolan på vintern. Flickorna hade ofta klänning med en liten puff vid axeln och pojkarna hade sjömanskostym eller skjorta med knälånga byxor. De rika familjerna hade ofta råd anställa någon som kunde tvätta, stryka och laga kläderna.

När barnen hade konfirmerats började de ofta använda vuxenkläder.

Min ordlista

kläder förr

Skriv och förklara orden som du läst i texten om livet förr. När du skrivit dina förklaringar, sätt dig tillsammans med en kamrat – läs dina förklaringar i blandad ordning utan att säga själva ordet, låt kompiserna gissa vilket ord du förklarar.

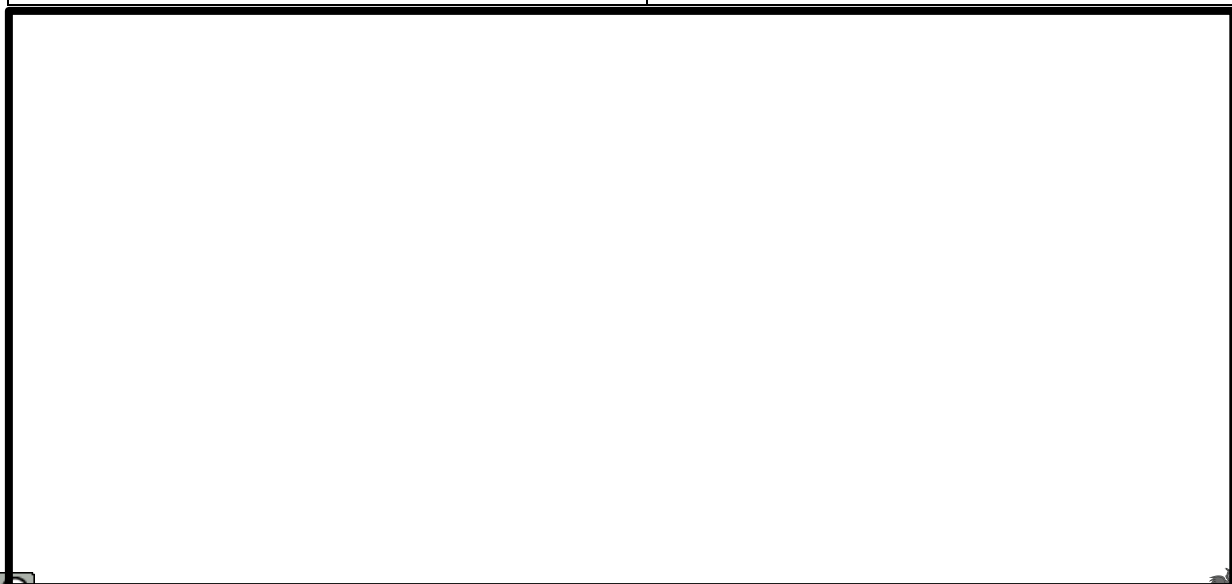
knälång	
konfirmerats	
handelsbod	

Jämförelser

kläder förr

Välj tre saker från texten som du vill jämföra dåtid med nutid. Rita en bild i sista rutan med något från dina jämförelser

Dåtid	Nutid

Min text om kläder förr

Fyll i nyckelord som du tycker är viktiga från texten som du läst. Dessa ord använder du sedan när du skriver din text. Du kan skriva texten enskilt eller tillsammans med en kamrat. När du skrivit din text gör du en illustration till.

När (tidsperiod)	Viktigt att veta
Detta var extra intressant	Dessa ord ska jag förklara i min text
Denna jämförelse ska jag ha med	Så här tror jag att det kändes att gå i skolan förr

1930 & 1950

1930

Det blev vanligare med elektricitet och rinnande vatten. 1930 var en orolig tid, många var arbetslösa och många kunde inte äta sig mätta. Många bodde fortfarande trångt och på landet men många flyttade till stan för att få jobb. Staten började bygga hus som kallades barnrikehus. Här kunde de som tjänade lite och hade fler än tre barn få bo.

1939 blev det krig, andra världskriget. Sverige var inte med i kriget men påverkades ändå. 1945 blev det fred i Europa och människorna behövde inte vara rädda längre. Det blev lättare att skaffa mat.

1950

Det blev lättare för barnfamiljer. Familjer fick barnbidrag, pengar för att ge barnen vad de behövde. I skolan serverades gratis skolmat och det fanns fler jobb. Det var vanligt att papporna arbetade och mammorna var hemma för att sköta hem och barn. Nu blev skolan nio år och det fanns möjlighet att fortsätta till gymnasiet. 1960 blev det vanligare att även mammorna började arbeta och då kunde barnen börja på daghem.

Förkortade texter

Här följer förkortade texter utifrån föregående faktatexter om livet förr

Livet förr

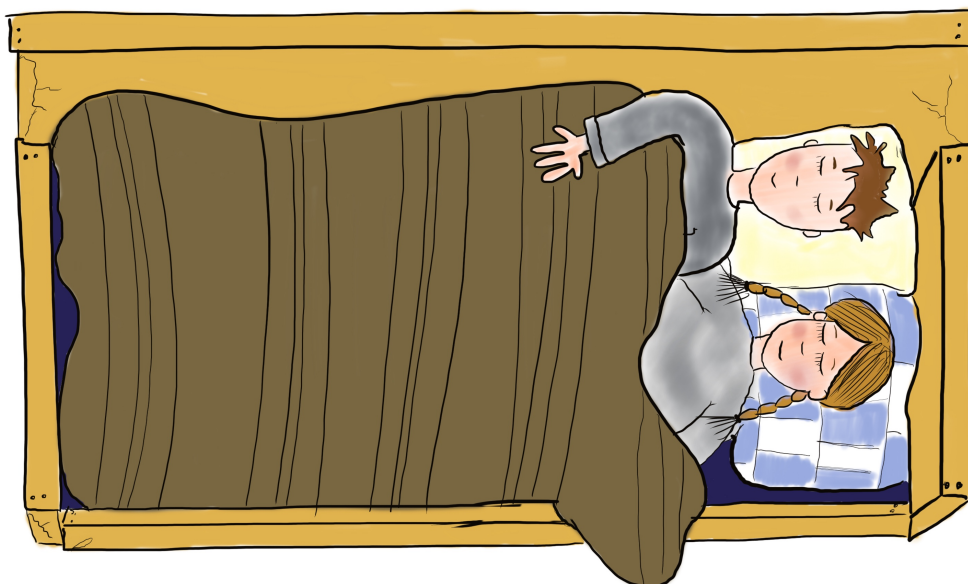
I början av 1900-talet bodde de flesta barn på landet. Föräldrarna arbetade ofta med att odla och ta hand om lantbruket. Barnen fick hjälpa till hemma. De fick ta hand om småsyskon och hjälpa till med djuren på gården. Många barn missade skolan eftersom de hjälpte till hemma.

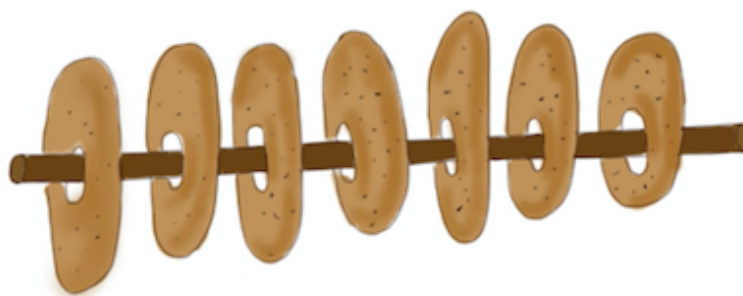
Husen var små och det var trångt.
Ofta bodde flera vuxna och barn i samma rum.
För att få värme eldade man i spisen.
Det fanns inga lampor.
Man kunde använda fotogen som man hällde i lyktor.

På landet hade man drängar och pigor.
De arbetade på gården.
Det fanns inget vatten eller toalett inomhus.
Det fanns utedass, en toalett utomhus.

De som bodde i stan delade också rum.
Ibland fick man även dela säng.
Föräldrarna arbetade ofta i fabrik.
De som hade pengar kunde ha en barnjungfru.
Hon passade barnen.

Förr åt man mycket bröd, gröt, sill och soppa.
Det var inte vanligt med frukt eller grönsaker.
Man bakade mycket förr. Runda bröd med hål i mitten.

Skolan

Alla barn gick inte i skolan från början.
Många barn arbetade och hjälpte till hemma istället.
År 1842 bestämdes det att alla barn måste gå i skolan.
Det kallas skolplikt.

På landet var skolorna små.
I skolan lärde man sig att läsa, skriva och räkna.
Barnen gick i skolan även på lördagar.

På morgonen bad barnen en morgonbön och sjöng en psalm.
Ibland fanns det inget papper att skriva på.
Då skrev barnen på små svarta tavlor.

Skolbänken hade ett lock där barnen kunde förvara sina saker.
Det var stränga regler i skolan.
Om man inte lyssnade kunde man få en smäll på fingrarna.
Det var tillåtet att aga.
Det betyder att det var tillåtet att slå barn.
Nu är det förbjudet att slå barn.

I skolan serverades ingen skolmat.
Barnen hade med sig egen mat som de åt i kapprummet.
Det fanns lusfröknar som letade efter löss i barnen hår.

Aktiviteter förr

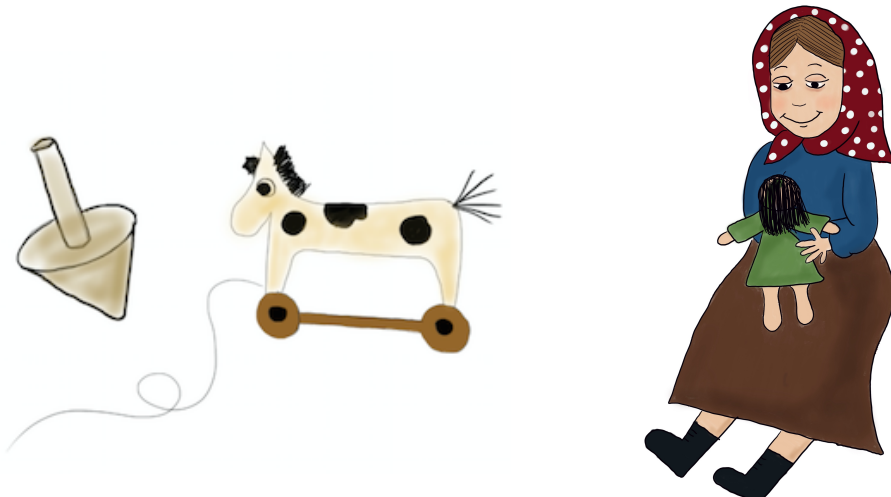
De flesta barn hade inte så många leksaker.
De fick göra egna leksaker.
Pinnar, kottar och annat material från naturen användes.
Det kunde bli små djur eller annat roligt.
Barnen lekte katt och råtta eller kurragömma.

Träsnurran var en populär leksak.
Den kunde man snurra.
Barnen gjorde kulor av lera som de kastade.
Runt tunnor fanns järnband som barnen rullade med hjälp av en pinne.

Flickorna bytte bokmärken med varandra.
De hade klippdockor av papper som de bytte kläder på.
Några barn byggde dockhus av gamla sockerlådor.

På 50-talet blev det vanligt att barnen planerade roliga timmen i skolan.

Då fick barnen själv hitta på lekar, sånger eller teater.

Kläder förr

I början kunde kläderna vara gjorda av ull.
Man klippte fåren och kardade ullen för att få garn.
Garnet gick att färga med mossor och bark.
Om man hade råd kunde man köpa färg från en handelsbod.

Tvätten tvättade man i en sjö eller vatten från en brunn.
Senare tvättade man kläderna i järngrytor.
Man använde varmt vatten som man kokat.

På vintern var det svårt för många barn.
Ibland kunde de fattiga barnen inte gå ut eftersom de inte hade
varma kläder eller skor.
Därför missade många barn skolan på vintern.

Flickorna hade ofta klänning och pojkarna sjömanskostym.

När barnen hade konfirmerats började de ofta använda
vuxenkläder.

Minnen berättade av människor som lever nu

Hur var det att vara barn förr? Inte alla elever har möjlighet att intervjua någon äldre. Om möjlighet finns brukar det vara uppskattat att eleverna förbereder frågor som de ställer till någon äldre men i detta material hittar ni tre berättelser där Ann-Christine, Göran och Inger delar med sig om sin barndom. Eleverna kan läsa eller lyssna till berättelserna och i par, mindre grupper eller helklass.

Göran – född 1956

Det här är Göran, han är föddes den 25 april 1956 i Malmö.

Hans farfar var konstsmed och gjorde smide till bland annat tågstationer. I Eslöv, som ligger i Skåne finns hans konstsmide på stationen. Görans pappa var duktig på hantverk, han täljde trägubbar.

Hans mamma arbetade i köket på sjukhuset men även fabriksarbete. Göran växte upp tillsammans med sin mamma och tre syskon. De bodde i en lägenhet i Malmö. Det fanns ingen toalett i huset utan på gården, dessa kallades utedass. På natten var han rädd för att gå ut på toaletten. Det fanns hemlösa som sov inne på utedassen.

En gång i veckan kom drickabilen som barnen kallade den. Den sålde lemonad och svagdricka.

Göran lekte gärna med sina kamrater på gården. De lekte Cowboy och Indianer men ibland lekte de även krig mellan de olika gårdarna. Barnen var ofta utomhus och lekte. Han berättar om hur han inte hade tid att äta, han ville alltid leka. När han blev hungrig ropade han efter sin mamma som kastade ut en smörgås i en papperspåse.

I skolan var det viktigt att lyda annars kunde läraren dra en i örat. Varje morgon sjöng man psalmer och läraren spelade orgel i klassrummet. På den tiden gick man även i skolan på lördagarna. Göran berättar det bästa med skola på lördagar var att få efterrätt. Ofta bestod efterrätten av risgrynsgröt och saftsås.

Görans favoritleksak var en apa, den fick han av sin mammas vän. Den har följt honom genom livet och idag finns den kvar men är sliten.

Ann-Christine – född 1951

Det här är Ann-Christine, hon är född 30 juli 1951 i Malmö.

Ann-Christine växte upp tillsammans med sin mamma, pappa, storasyster och storebror. De bodde tillsammans i en lägenhet med tre rum. Barnen sov tillsammans i ett rum.

När Ann-Christine var sju år skulle hon börja skolan. Då fick hon göra ett test för att se om hon var redo att börja skolan. Hon tyckte om att gå i skolan, hon hade många vänner där. När Ann-Christine började i första klass kom en lag som sa att man inte fick slå barn. Förut hade lärarna dragit barnen i öronen eller slagit på barnens fingrar med pekpinne.

På fritiden gick hon på gymnastik och lekte gärna med dockor. Hennes familj hade Tv, det fanns tre kanaler. Hennes familj hade även bil men det var inte många familjer som hade bil på den tiden.

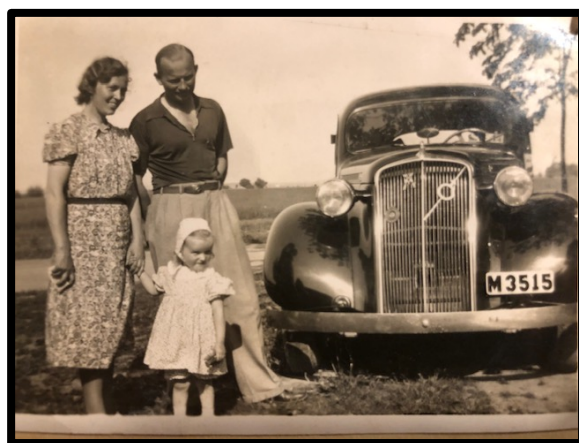
Inger – född 1939

Inger är uppväxt med sin mamma, pappa och två systrar.

Hennes pappa var trädgårdsmästare. Inger och hennes familj bodde hemma hos familjen där hennes pappa arbetade. Hennes mamma hjälpte till med att servera på kalas.

Då fick Inger hjälpa till att passa sina småsyskon eller hacka betor.

När hennes pappa bytte arbetsplats så fick familjen flytta med. Ett av husen låg i Svaneholm som ligger i Skåne.

Inger delade rum med sina två systrar. Det fanns ingen toalett inomhus så de fick använda utedass. När de skulle tvätta sig fick de koka vatten och hälla upp i en balja. Till middag kunde det serveras kokt eller stekt havregröt. På den tiden fanns det nästan inga sötsaker men hon minns på en begravning år 1945 att hon åt sin första glass. Ibland kunde hon få någon karamell om de var på marknad.

Inger började skolan 1946. Barnen fick promenera till skolan men när Inger var åtta år fick hon en cykel. Lärarinnorna bodde sidan om skolan och när hon började i fjärdeklass på en annan skola så bodde läraren på andra våningen i skolans byggnad. I klassrummet fanns det två klasser men de var inte så många elever som idag. Man fick sitta två och två. Inger trivdes i skolan. Hon hade med sig mat till skolan för det serverades ingen skollunch. Hon brukade ha med sig smörgåsar och råmjölk.

När det var jul eller födelsedagar kunde presenterna bestå av en stor sockerdricka eller något som hennes mamma hade sytt eller stickat. Hennes bästa leksaker var dockor, brädspel och klossar som hennes pappa hade gjort.

Dåtid, nutid, framtid

Tidslinje

För att stötta eleverna med tidsbegreppen dåtid, nutid och framtid så kan de med fördel göra sin egen tidslinje. Låt eleverna (med stöd hemifrån om det finns möjlighet) att fylla i när de föddes. Om de har möjlighet kan de ta med ett foto som ni kopierar och klistrar in alternativt att eleverna ritar. De kan även sätta in ett foto eller en bild i rutan ”nutid”. Eleverna får möjlighet att välja tre saker som de vill placera ut på sin tidslinje. Detta behöver inte vara stora händelser, eleverna får själv välja vad de vill dela med sig av. Det kan vara någon utflykt som de gjort, när de började skolan, om de flyttat eller fått syskon. Syftet är att träna på att placera händelser utifrån tid.

Framtid

Det finns även möjlighet för eleverna att skriva en text om sin framtid. Ge eleverna stöd i sitt skrivande genom att göra punkter. Exempelvis:

- Välj tid – vilken tid i framtiden ska du skriva om? (När du är 20, 30, 80 år?)
Hur lång är det till dess?
- Var bor jag i framtiden?
- Vem är jag med i framtiden?
- Vad tycker jag om att göra i framtiden?
- Yrke
- Familj
- Någon uppfinning som inte finns idag som finns då

Sortera bilder

Hitta bilder (fotoalbum eller nätet) som speglar livet förr och nu. Låt eleverna sedan placera in bilderna på en tidslinje – var tror de att de ska vara? Du kan öka nivån genom att eleverna får bilder från förr men med olika tidsperioder. Det skapas intressanta diskussioner om tidsperspektiv.

Hemortens historia

Hemortens historia

Innehållet hemortens historia tar avstamp i vad närområdets platser, byggnader och vardagliga föremål kan berätta om barns, kvinnors och mäns levnadsvillkor under olika perioder. Historien i närområdet kan spåras och tolkas genom till exempel historiska minnesmärken, byggnader, namn på gator och torg eller texter av olika slag. Vardagliga föremål finns ofta att beskåda på hembygds museer, inte sällan tillsammans med livfulla berättelser om just levnadsvillkoren för barn, kvinnor och män. Att kunna leva sig in i hur människor levde förr i den egna hemorten, kan bidra till en ökad förståelse för vår egen tid och ge eleverna viktiga kunskaper för att börja forma en historisk referensram.

Kommentarmaterial till kursplanen i historia s. 13

Vad är historia?

Hur kan vi veta något om historia?

Hur kan vi bidra med att föra historia vidare?

Vad finns det för historia precis här, i vår närhet?

Var kan vi hitta information från vårt närområde?

Vad har förändrats från förr i vårt närområde och vad finns kvar idag?

Här finns det möjlighet att först höra med eleverna om de vet något om närområdets historia. Ni kan med fördel göra ett VÖL. Vad vet eleverna, vad önskar de att veta och när ni sökt information fyller ni i vad ni lärt er.

Arbetet med hemortens historia kan redovisas på olika sätt. Förslagsvis kan klassen göra en tidning som med text och bild ger spännande information om livet förr i närområdet. Dela in eleverna i par eller mindre grupper – fördela uppdrag så som byggnader, platser, föremål, intervjuer med människor som kan berätta om närområdets historia etc. Denna tidning kan ni sedan med fördel låta eleverna ta hem och kanske lämna till närområdets bibliotek.

Ni kan också tillsammans söka information, ta bilder, illustrera och skriva för att sedan samla materialet i vars en bok till eleverna med deras material.

V _{et}	Ö _{nskar veta}	L _{ärt mig}
Vad vet jag redan?	Vad vill jag veta?	Vad lärde jag mig?

Temadag – livet förr

Det finns många olika sätt att skapa en skoltemadag med fokus på livet förr. Om flera klasser tillsammans arbetar med arbetsområde "livet förr" så kan man med fördel skapa stationer under en dag där eleverna kan besöka olika rum där pedagogerna ansvarar för att visa en aktivitet från förr. Vi pedagoger klädde ut oss som lärare förr – några elever kom självmant utklädda men detta var inget måste då eleverna har olika förutsättningar.

Här är förslag på aktiviteter för temadag

Lektioner så som förr

Möblera så att eleverna sitter en och en eller två och två i rader tittandes framåt.

Om ni vill testa skriva på tavlor som förr så finns det svart tavelfärg att köpa (black board paint). Denna går att måla på en liten kartongbit och möjlighet att fästa snöre med en bit fuskpäls som "sudd". Med vita tavelkritor kan eleverna träna på att skriva sitt namn med skrivstil.

I detta material finner du några exempeluppgifter inspirerade av läromedel från förr. Låt eleverna testa uppgifterna och samtala om vad de tycker. Skiljer sig uppgifterna från dagens uppgifter? Matematikuppgifterna kan svaren skrivas antingen på lilla svarta tavlan eller på ett rutat papper. (Jag brukar kopiera på lite gulare papper för att fånga den äldre känslan).

Skollunch i kapprummet

Förr hade eleverna med sig egen lunch till skolan och denna åt man inte allt för sällan i kapprummet. En möjlighet är att bjuda eleverna på smörgås som de äter i just kapprummet (den ersätter dock inte skollunchen för eleverna). När vi gjort denna aktivitet har eleverna uppskattat att få "känna på" hur det var förr.

Skamvrå, dumstrut och fluortant

Att skapa en dumstrut och ställa i ett hörn påminner eleverna om att denna metod användes förr. Det brukar vara elever som vill testa ta struten och ställa sig i hörnet men detta har varit helt frivilligt – men vi har samtalat om metoden, varför den inte finns idag och hur det kan ha känts att vara utsatt för den. Ett roligt inslag har varit när pedagog kommit utklädd till "fluortant". Med hårnät och vit rock serverades barnen vatten att skölja munnen med.

Bröd och smör

Varför inte baka eget bröd som förr och kärna eget smör?

Låt eleverna baka eget hårt bröd som ni hänger på en rundstav. Kärna smör på enklare vis som ni sedan kan använda när ni ska smaka av ert eget bröd. Här är förslag på recept. (Recepten finns att skriva ut i större format om eleverna behöver dem).

Hårt bröd med hål

3 dl rågmjöl
10 dl vetemjöl
1 msk salt
1 msk honung
50g jäst
2 msk olja
5 dl vatten
lite torkad rosmarin

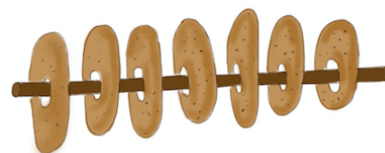
1. Sätt ugnen på 225 grader
2. Värm vattnet fingervarmt och smula ner jästen i en bunke.
3. Häll i mjöl och salt – blanda tills det blivit en deg.
4. Tillsätt olja och rosmarin.
5. Låt jäsa under en handduk i ca 30 min
6. Dela degen i ca 16 delar och kavla ut.
7. Gör hål i mitten (exempelvis med hjälp av ett glas).
8. In i ugnen ca 6 minuter (ha koll för de bränns lätt)
9. Låt svalna på galler och häng upp på exempelvis en rundstav.

"Kärna" eget smör

(ca 200g smör)

6 dl grädde
Lite salt

1. Vispa grädden hårt tills den blir hård och som små kulor. Det kommer att bli en vätska också.
2. Vänd smörkulorna i en sil och tryck ut vätskan, kärnmjölken. Du kan använda baksidan på en sked.
3. När smöret blivit en klump så krama den i handen under rinnande vatten. Vattnet bör vara lite kallare än smöret.
4. Blanda in lite salt i smöret, du kan droppa några droppar olja i smöret om du vill ha det mjukare.
5. Lägg i en burk med lock.

Musik från förr

Låt eleverna läsa och lyssna på musik från förr. Titta på språk, handling och budskap.

I materialet finns utplock från två sånger som finns med i sång bok från 1921. Vad handlade musiken om förut? Bellman, Alice Tegner och andra folkvisor.

Lekar som förr

Här finns många roliga alternativ! Låt eleverna ta reda på lekar från förr och ansvara för att visa varandra. Eller låt pedagogerna ha stationer där eleverna kan gå runt för att testa olika. Det är roligt se hur eleverna behåller några av lekarna för att leka på framtida raster.

Några förslag på lekar:

Kasta kula – stenkulor (går bra med glaskulor) där eleverna får testa kasta kula på pyramider de byggt av kulor, vem som kastar längst eller träffar den andres kula.

Armkrok – eleverna står två och två mitt emot varandra i armkrok. Uppgiften är att dra ner motståndaren på marken utan att släppa armkroken.

Röda och vita rosen – dela upp eleverna i två lag. Lagen heter röda rosen och vita rosen. Leta upp en fin sten som ska gömmas. Det ena laget börjar med att gömma stenen – alla i laget ska veta var stenen göms.

Motståndarlaget väntar utan att se var stenen göms och därefter får de börja leta. Om de fångar någon i motståndarlaget måste denna ge en ledtråd till var stenen är gömd, därefter släpps man fri. När laget hittar stenen är omgången över och det andra lagets tur att gömma stenen.

Bulleri buller bock – eleverna leker två och två. Den ena eleven sitter med ryggen emot den andra. "Eleven som har ryggen framför sig säger "bulleri buller bock, hur många horn står upp?" och sätter därefter inget eller några fingrar tryckta mot ryggen. Eleven som får fingrarna i ryggen ska gissa antalet fingrar/horn som trycks. När gissningen är klar säger eleven som tryckt fingrarna "fem du sa (antalet fingrar man tryckt) tre det var (antalet det var) bulleri bulleri bock". Därefter byter eleverna plats.

Bygga träsnurra - med hjälp av stav och runda trähjul så kan eleverna skapa egna roliga träsnurror! Dessa kan målas med eget önskat mönster – brukar vara en rolig leksak som eleverna med glädje tar hem.

Klippdockor

Låt eleverna rita egna klippdockor och skapa tillhörande kläder. Använd gärna lite tjockare ritpapper för att dockorna ska hålla.

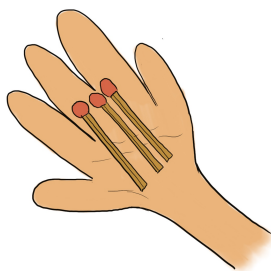
Rulla hjulet

Förr rullade barnen tunnband men idag kan vi testa med rockring och en pinne. Barnen tar fart på ringen med hjälp av en pinne och springer vid sidan för att putta fart med pinnen hela tiden.

Bygga djur av kottar och träbitar - samla kottar och träbitar – skapa små djur att leka med.

Tji med tre - barnen har tre tändstickor var (stenar eller pinnar, tandpetare). Två till tre barn per spel är lagom. Barnen väljer 0-3 tändstickor som de gömmer i sin ena hand. Därefter får varje barn gissa hur många tändstickor barnen har i sina händer sammanlagt. Den som har rätt vinner – annars gör man om. Den som vinner lägger en tändsticka ifrån sig och då är det en tändsticka färre med i leken att gissa på. Det barn som först blir av med sina tre tändstickor vinner.

Räknebok för folkskolan

Första årskursen

1. Skrif med siffror *a)* tvåhundrafyrtiotre *b)* tvåhundratre
c) åttahundrasjuttiotvå *d)* niohundrafyra
2. Utsäg följande tal *a)* 438 *b)* 601 *c)* 777 *d)* 805
3. Huru många cm äro *a)* 1m *b)* 4m *c)* 7m *d)* 8m
4. Huru många kr. och tioöringar utgöra *a)* 25 tioöringar *b)* 32 tioöringar
5. Hur många kr. äro *a)* 100 öre *b)* 300 öre *c)* 400 öre
6. Huru många tusental, hundratal och ental utgöra *a)* 267 *b)* 305 *c)* 5 920
d) 9 060

Skrivkursen

a b c d e f g
h i j k l m n
o p q r s t u v
w x y z å ä ö
in

ni

nu

SÅNGER FÖR SKOLA OCH HEM

Fjäriln vingad syns på haga

K.M Bellman

Fjäriln vingad syns på Haga,
Mellan dimmors frost och dun,
Sig sitt gröna skjul tillaga,
Och i blomman, sin paulun;
Minsta kräk i kärr och syra,
Nyss af Solens värma väckt,
Til en ny högtidlig yra
Eldas vid Zephirens fläkt.

PELLE.

Folkmelodi

Något livlig

Det var en gång en lit-en pilt, som hette Pelle.
Hans fa-der lant-man var och då råd-de om ett stäl-le.
Med då-lig be-tes-mark och än-nu säm-re jord;
så blev det knapp och mager kost på bon-dens bord.

Men Pelle växte upp , blev stor och stark med tiden.
I bygden sade man att han var lite vriden,
ty utan rast han grävde diken, røjde skog på mark,
som aldrig rörts av spade eller plog.

Men se! Om några år kom lönen för hans möda,
då han med lust och fröjd högg av sin första gröda.
Då sa man ej mer, att Pelle var en tok;
nej, nu förstod man mycket väl, att han var klok.

Skildringar av livet förr och nu i barnlitteratur

Att läsa och titta i litteratur som skildrar livet förr och nu är spännande. Här får eleverna möjlighet att göra egna upptäckter. Ta hjälp av biblioteket, låna böcker som finns tillgängliga för eleverna. Böcker av exempelvis Astrid Lindgren och Elsa Beskow. Titta på bilder och se – vad skiljer sig från idag? Vad handlar texterna om? Hade de kunnat passa in på livet idag? Här kan ni med fördel använda er av VENN-diagram för att jämföra någon av barnbokskaraktärerna med dagens barn. Vad skiljer sig åt och vad är lika? Titta på bilderna och karaktärerna i exempelvis böckerna om Barnen i Bullerbyn, Kajsa Kavat, Madicken, Emil eller Tant grön, Tang brun och Tand Gredelin. Astrid Lindgrens filmer ger en bild av hur miljöer och kläder såg ut.

En barnboksförfattare från förr

Läs faktatexter om Astrid Lindgren och Elsa Beskow (eller andra) - barnboksförfattare. Det finns kortare versioner i detta material. Låt eleverna välja en av författarna att skriva om och illustrera tillhörande bild. En text som berättar om en barnboksförfattare som skildrar livet förr.

*Vem är författaren?
När levde hon eller han?
Vilka böcker har författaren skrivit?
Vilken är din favoritbok som författaren skrivit?
Varför tror du att författaren skrev just den boken?
Vad tycker du om illustrationerna i författarens
böcker?*

En barnbokskaraktär från förr

Låt eleverna enskilt eller i par välja en barnbokskaraktär från förr som de skriver om.

*Vem är karaktären?
Varför valde du den?
När i tiden utspelar sig karaktären?
Hur ser karaktären ut?
Hur ser miljön ut?
Vad gör karaktären?
Hur tror du att karaktären har det?
Vad tror du karaktären hade tänkt om den fick testa leva i vår tid?
Vad är skillnaden mellan tiden där karaktären finns och tiden där du finns
nu?*

När eleverna skrivit klart, låt dem rita karaktären. Om du har en gammal trasig barnbok så riv ut sidorna och ge eleverna vars en som de monterar på ett svart A4.. De sätter sedan fast sin karaktär på denna boksida. Ha ärna en utställning med elevernas texter tillsammans med bilderna.

Bilduppgift

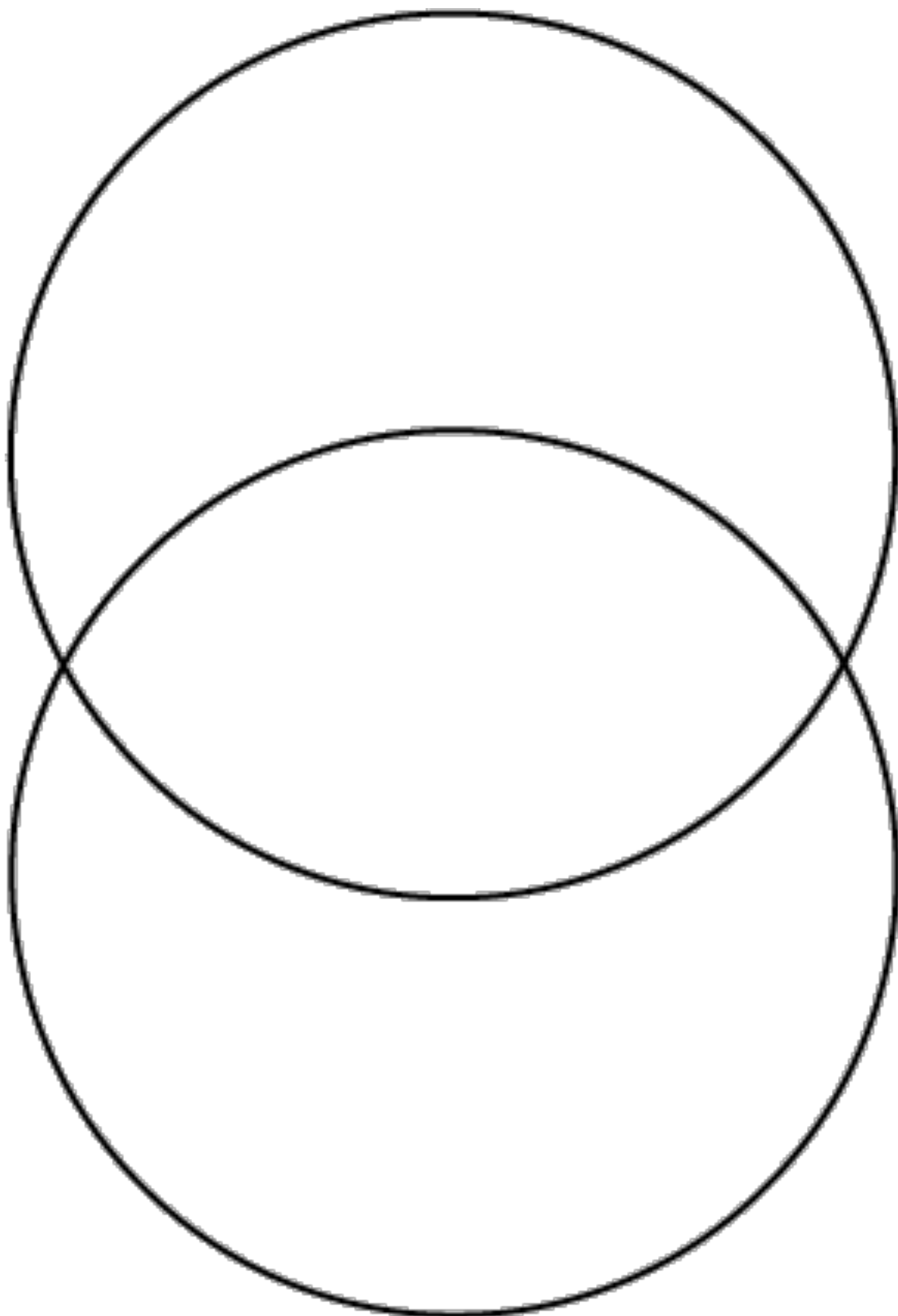
Låt eleverna välja en bild från någon av böckerna som skildrar livet förr. De har nu i uppgift att rita om bilden så att den passar in på den tid vi lever i nu. Det vill säga att eleven har i uppgift att rita om de saker som inte passar in i nutid. Exempelvis, kläderna anpassas till dagens, om kläderna på bilden tvättas i en tunna – byt ut och rita dit en tvättmaskin. Om barnet på bilden skriver med penna – rita dit en dator. Denna uppgift får eleverna att fundera på hur det skulle se ut om just den delen av berättelsen skulle utspela sig just nu. Låt eleverna sedan berätta för varandra om vad de ändrat och varför. Det kan bli en fantastisk utställning som inbjuder till flera reflektioner om nutid och dåtid. För äldre elever finns ytterligare en utmaning om så önskas – i nästa steg ritas eleverna en bild om hur de tror att samma del av berättelsen skulle utspela sig i framtiden 50 eller 100 år.

Jämföra barnbokskaraktär från förr med nu

Läs två böcker som innehåller barnbokskaraktärer, en karaktär som är skildrad från förr och en från nutid. Exempelvis, läsa Emil i Lönneberga och Alfons Åberg. Fyll i ett VENN-diagram. I första ringen fyller ni i det som är tidstypiskt för Emils barndom, i mitten skriver ni det som karaktärerna har gemensamt och i sista ringen skriver ni det som är tidstypiskt för Alfons barndom.

Tips på högläsning: Barnen på Björklunda gård av Helena Bross och Barbro Nilsson

Elsa Beskow

Elsa Beskow är en av Sveriges mest kända barnboksförfattare och barnbokskonstnärer. Hon föddes den 11 februari 1847 och dog den 30 juni 1953. Elsa bodde tillsammans med sin mamma, pappa, fyra yngre systrar och en äldre bror.

När Elsa var 15 år dog hennes pappa. Då tog mamman Elsa och hennes syskon för att flytta in hos Elsas mosttrar och morbror. Hon tyckte om att rita och brukade hitta på sagor som hon berättade för sin bror. Elsa gifte sig med konstnären Natanel och de fick sex söner.

Hon utbildade sig till teckningslärare och hennes första bilderbok heter ”Sagan om den lilla lilla gumman”. Sagan om den lilla gumman berättade Elsas mormor för henne och sedan valde hon att skriva den som bok och rita bilderna till. Elsa har även skrivit cirka 40 böcker, så som Puttes äventyr i blåbärsskogen och böckerna om Tant Grön, Tant Brun och Tant Gredelin.

Böckerna om Tant Grön, Tant Brun, tant Gredelin och farbror Blå är inspirerade av Elsas mosttrar och farbror.

Astrid Lindgren

Astrid Lindgren är en svensk barnboks författare men känd över hela världen.

Astrid föddes 1907 i Vimmerby som ligger i Småland.

Astrid bodde tillsammans med sin mamma, pappa och tre syskon.

När Astrid var liten tyckte hon om att läsa och berätta sagor.

Astrid Lindgren fick två barn, Lars och Karin.

När Karin fick lunginflammation så bad hon sin mamma att berätta en berättelse.

Det var då Astrid kom på berättelsen om Pippi Långstrump.

Böckerna om Pippi Långstrum är översatta på fler än 60 olika språk.

Astrid har även skrivit böckerna Emil i Lönneberga, barnen i Bullerbyn och Ronja Rövardotter.

Hon har skrivit 34 bilderböcker och 41 kapitelböcker för barn.

I många av Astrid Lindgrens böcker beskriver hon händelser från när hon själv var liten.

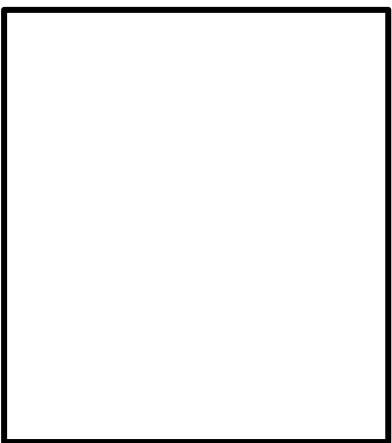
Hennes bästa kompis när hon var barn hette

Ann-Marie men kallades för Madicken.

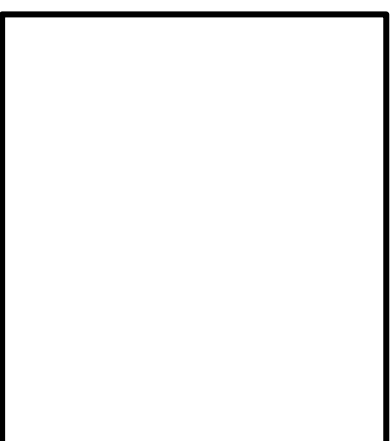
Hon brydde sig mycket om barn och hennes böcker handlar om barn som gör spännande saker.

Astrid Lindgren dog 2002, då var hon 94 år.

Min tidslinje

När jag var liten

Här är jag idag

